

Közép-Európa legrokonszenvesebb arca

– a XVIII. Mittelfest elé –

Ha igazi gyűjtő volnék, mostanra lenne tizenhét nagyon finom és szép pamuttrikóm, olyan, amelyiken Cividale városának valamelyik jelképe látható – mondjuk az Ördöghíd –, vagy a főszereplőnek választott művész (például Franz Kafka) arcképe. S persze az évszám. Dokumentációnak sem volna rossz. A trikókon lévő logók voltak láthatók a plakátokon, a kiadványok és a prospektusok címlapjain. Elegáns példa a művészet, a reklám és a kulturális eseményt támogató járulékos kereskedelem összekapcsolására.

Ez a fesztivál a politika és a kultúra szerencsés találkozásából született, majd húsz éve. 1991-ben volt a premier. Az akkori politikai elképzelés öt közép-európai ország, Ausztria, Olaszország, Magyarország, Jugoszlávia, Csehszlovákia sokféle összefogását kívánta megvalósítani. Mára az akkori ötből kettő már nem is létezik, ám szerencsére a fesztivál él, előadásai emlékeztetéseket, az ottani találkozások úgyszintén.

Felsorolom az 1991-es művészeti tanácsa tagjait: Ausztria: George Tabori, Csehszlovákia: Jiří Menzel, Jugoszlávia: Jovan Ćirilov, Magyarország: Ascher Tamás, Olaszország: Giorgio Pressburger. Aki a fesztiválnak előbb a művészeti vezetője, majd 93-tól főigazgatója, intendánsa is.

Az eddigi tizenhét évad alatt (a délszláv háború miatt egy esztendő kimaradt) nem láttam a Cividaleen odavetett, laza, hakiszerű előadást. Függetlenül a nyártól, a különlegesen szép helyszíntől, a szabadtértől – mindenki mindig a legjobb formáját hozta. Akiket ide hívtak, s akik idejöttek, hittek a művészet érvényességében, s talán Közép-Európa kulturális összetartozásában is. A cividalei szereplés számukra vizsga volt, egymással versengtek. (Tábori György például úgy készítette a Kafka-adaptációját, hogy Bécsben kiköltözött színészeivel a klasszikus Burg Theaterből, és egy városszéli művelődési ház szabadtéri színpadán próbált.)

A tizenhét év alatt Közép-Európának nemcsak irodalmi értékei kerültek színpadra, hanem történelme is. Claudio Magris *Duna* című esszéregényét Giorgio Pressburger úgy rendezte meg, hogy az egész várost színpadként használta. A nézők vándoroltak térben és időben. A város egyik pontján Marlene Dietrich éne-

Julius Caesar szobra a város közepén

kelt, másutt pedig Hitler üvöltött 1933-ból. De szerepeltek látványként az 1945-ben vagy '56-ban Budapesten kilőtt szovjet tankok is. A nézők persze kérdeztek. Aznap, másnap, később is. Íme egy akkori válasz: „vitathatatlan, hogy térségünkben a századfordulón, s utána is hihetetlenül sok tehetséges ember született. Ám ugyanebből a térségből származik az emberi történelem legkegyetlenebb eseménysora. Tekintsük a Mittelfest eredményét egy kis jóvátételnek mindazon kegyetlenségért, amelyet apáink és nagyapáink elkövettek, de tekintsük tisztelgésnek is az előtt a kultúra előtt, amelyet ők hívtak életre.”

Igazságtalan vagyok, hogy csak a drámai momentumokat említem. A komorságnál több volt a vidámság, jazz, tánc, vígjáték, vígopera. Lehetett ott boldognak is lenni, nevetni, élvezni a latin várost, a Natisone folyót, a hegyeket, évszázados házakat, borokat, ételeket.

Az idei a főcím: *Húsz évvel a Fal leomlása után*. A programot böngészve azért hozzáteszem, lesz más is: Például Vukán György zenéjére komponált XX. századi magyar táncjáték.

MP

Ez a *Médeia* Jugoszláviából érkezett
Egy jellegzetes maszk Rousseau: *Falusi varázsló* című operájának előadásából

Cividale a Júlia-Alpok lábánál terül el, nem messze az Adriai-tengertől, Zágrábtól balra, egyértelműen lejjebb, mint Bécs, és mindenképpen közelebb Prágához vagy Budapesthez, mint Rómához. Amikor Julius Caesar Kr. előtt ötven évvel megalapította a várost, furcsa módon eltért a hagyományoktól, nem épített Castrumot, ahogy a Római Birodalom végén volt szokás, hanem a *Forum Julii* nevet adományozta neki, azaz a békés egymásra találások, a kereskedelem és a kultúra kapcsolódási pontjává tette. Cividale polgárai (a város jelenlegi neve a középkori *Civitas Austriae* elolaszosodott formája). Múltán büszkék arra, hogy a történelem viharaiiban mindig megtalálták a módját, mint lehet megőrizni a nyitottságot. Az Alpoktól a Dunaig a határok annyiszor és annyféléképpen változtak, hogy a tartomány történelmének egyik legderűsebb időszaka éppen arra az időre esik, amikor a határokat, legalábbis virtuálisan eltörölte a Monarchia, és megszületett a kifejezés, amely igazi karrierjét nem a politikának, hanem a kultúrának köszönhetette: Közép-Európa címszó alatt foglalhatjuk össze Strauss keringőit és Freud tanulmányait, Mahler szimfóniáit, Kafka és Musil regényeit, Kraus aforizmáit, Schnitzler és Svevo darabjait.

